

bulgare apărute pînă la 1955, din care se omit însă unele nume evident trace, ca *Danto*, *Zeipyron*, etc.

P. 541—565 *Numele dace de plante medicinale*, 47 apelative botanice, din care majoritatea nu sînt dacice ori — corupte iremediabil — sînt neexplicate și inexplicabile etimologic; rezultatele lui Decev (stabilite încă în a. 1929) cu privire la aceste cuvinte rămîn deocamdată valabile.

P. 566—582 *Inscripția inelului de aur* (descoperit în a. 1912 într-un mormînt tumular de lîngă satul Ezerovo, reg. Plovdiv), text cu litere grecești, sec. V—IV î.e.n., scris continuu (fără despărțirea cuvintelor) în opt rînduri: POAISTENEASZ /EPENEATIA/ TEANHΣKOA/ PAZEAΔOM/ EANTIAEZV / ITAMIHE / PAZ/ HATA. Există 18 încercări (făcute începînd din a. 1913), de a explica acest text enigmatic, analizate și criticate de către Decev, care mai adaugă una; din toate aceste tentative nici una nu este valabilă, convingătoare, nici măcar parțial: nici un cuvînt n-a putut fi detașat și explicat în mod convingător; astfel, se poate spune că această inscripție atribuită cu toată probabilitatea tracilor și limbii trace, nu a dat pînă acum nimic pentru cunoașterea limbii trace.

★

Listele cu elemente mai de seamă ce sînt de îndreptat ori eliminate — tabele ce nu sînt complete ori exhaustive nici în forma amplă din «Dacia», n.s., II, 1958 — «corrigenda et omittenda» — vor fi urmate de altele cu toate lipsurile mai de seamă, „addenda”, din care se va vedea că, spre a fi utilă și utilizată cît mai rodnic și cu succes, lucrarea *Die thrakischen Sprachreste* are nevoie de o revizuire și reeditare în alte condiții, după criterii mai severe, evitînd confuzii și erori (2—3 pe fiecare pagină), generate în cea mai mare parte prin lipsa de experiență a trecutului, la începătorii și înaintașii studiilor comparative de limbă și onomatologie traco-dacică.

Cititorul nedumerit se va întreba cu justificată curiozitate dacă nu este cumva cazul de a se întocmi o nouă culegere, după criterii diferite și cu alte mijloace, un «Thesaurus linguae Thraciae», complet și exhaustiv (să cuprindă și resturile limbii frigiene din Asia Mică) din toate punctele de vedere: filologic, lingvistic-etimologic, onomastic-prosopografic, istoric și epigrafic, ce să fie realizat după un interval de timp mai scurt decît cel scurs de la a. 1894 la 1957.

I. I. Russu

ACTES DU DEUXIÈME CONGRÈS INTERNATIONAL D'ÉPIGRAPHIE GRECQUE ET LATINE — PARIS, 1952. Paris, Librairie d'Amérique et d'Orient Adrien Maisonneuve, 1953, 326 p.

Al doilea congres internațional de epigrafie greacă și latină s-a ținut la Paris în aprilie 1952, sub președinția profesorului Louis Robert, de la Collège de France. După lunga întrerupere prilejuită de război și de urmările imediate ale războiului, era cea dintîi întrînire obștească a reprezentanților importante discipline, de la congresul din Amsterdam, întrunit în 1938 din inițiativa lui W. Vollgraff. În locul obișnuitelor comunicări lipsite de legătură, ședințele, prelungite timp de aproape o săptămînă, au comportat de data aceasta ascultarea și discutarea unor rapoarte prezentate de specialiști autorizați asupra lucrărilor în curs și a problemelor legate de munca epigrafică în stadiul actual al dezvoltării studiilor istorice. Cuvîntul nu-i ales la întîmplare și e caracteristic pentru atmosfera în care s-au desfășurat dezbaterile, refuzul participanților de a se considera altceva decît *istorici*, în ciuda prejudecății care face din ei niște tehnicieni ai descifrării și ai editării pietrelor scrise. «Eh bien non !» — mărturisirea în această ordine de idei profesorul Robert, în alocuțiunea-i inaugurală. «Nous ne sommes pas des chevaliers de la brosse à estampe; l'épi-

graphie n'est pas un sport où de distingués touristes font la chasse aux inscriptions inédites, les estampent ou les photographient, les publient même et sont dès lors devenus «épigraphistes», comme on est chasseur quand on a abattu quelques pauvres bêtes». Iar în alt loc: «je dirai que nous sommes des historiens qui ont reconnu la valeur éminente des inscriptions dans leur documentation et qui se sont mis en état de les interpréter de façon critique et sûre, cela en les lisant dans les éditions originales et les recueils critiques, et non pas seulement dans les abrégés et les choix, — sur la pierre, s'il en est besoin, — et en les comparant d'une part entre elles, d'autre part avec les autres documents». Venite din partea unui învățat care, în ochii colegilor săi de pretutindeni, întrupează astăzi studiile de epigrafie în tendințele lor cele mai viabile și în realizările cele mai desăvârșite, aceste declarații au imprimat congresului atmosfera lui specială, oferind participanților prilejul unei revizui a propriei poziții și indemnul fecund al unor noi lucrări.

Cum am subliniat-o, în intenția organizatorilor rostul de căpetenie al Congresului trebuia să fie întocmirea unui bilanț al studiilor epigrafice din întreaga lume, cu referire specială la culegerile de texte proiectate sau în curs de realizare. În aceste condiții, era normal ca referatele să privească înainte de toate situația celor două mari Corpora din Berlin, IG și CIL, asupra cărora au prezentat dări de seamă amănunțite Günther Klaffenbach și Konrad Schubring. Alături de ei, au luat însă cuvântul, pentru a prezenta Congresului rezultatele ostanelilor proprii sau ale unor silinți colective, Charles Edson, în legătură cu inscripțiile grecești din Macedonia (primul fascicul al viitorului vol. X din IG); Margherita Guarducci, în legătură cu inscripțiile grecești descoperite în Italia, Albania și Creta; Anthony E. Raubitschek, în legătură cu publicarea unei culegeri de *ostraka*. Georgi Mihailov, de la Sofia,

a supus Congresului planul unui Corpus al inscripțiilor grecești din Bulgaria (al cărui prim volum a apărut în 1956), Henri-Irénée Marrou, lucrările pregătitoare în vederea unei Prosopografii a imperiului roman târziu. Attilio Degrași a vorbit despre Corpus-ul italian, — *Inscriptiones Italiae*, — iar R.P. Wright, despre inscripțiile romane din Britannia. Despre descoperirile de inscripții din Algeria a dat seamă Louis Leschi, iar despre un Corpus al inscripțiilor romane din Tripolitania (de atunci apărut), J. Ward Perkins și Joyce Reynolds. Raportul despre inscripțiile din Cos, Rhodos și Sporadele orientale a fost întocmit de G. Pugliese Carratelli, despre inscripțiile din Spania de Alvaro D'Ors, despre inscripțiile din Jugoslavia de Iosip Klemenc. În directă legătură cu acesta din urmă, trebuie semnalat interesantul proiect al unei culegeri a inscripțiilor *illyre* din Jugoslavia, întocmit de Duje Rendic-Miocevici. Din dările de seamă prezentate în continuare, spicuim încă: T. B. Mitford, despre inscripțiile din Cypru; R. Mouterde, despre Culegerea de inscripții grecești și latine din Syria, începută în colaborare cu Louis Jalabert (†); M. Schwabe și M. Avi-Yonah, despre inscripțiile grecești și latine din Palestina.

Două interesante comunicări privesc probleme deosebite de cele de pînă aci (*Raporturile dintre paleografia și epigrafia latină* de R. Marichal, și *Paleografia inscripțiilor latine* de A. E. Gordon); alte trei, aspecte din munca de publicare a documentelor epigrafice descoperite în Asia Mică: Inscripțiile din Efes și culegerea *Tituli Asiae Minoris* de Josef Keil; editarea inscripțiilor rezultate din săpăturile germane în Asia Mică de C. Weickert; *Inscripții din Asia Mică* de Louis Robert. Tot acestui învățat i-a revenit sarcina de a întreține Congresul despre inscripțiile din Delos și despre problema cataloagelor de muzee (cu specială privire asupra colecțiilor epigrafice). J.-Pouilloux și G. Daux au prezentat rapoarte despre inscripțiile din Thasos

și Delphi; Pietro Romanelli, despre inscripțiile din Ostia; Bruna Forlati Tamaro, despre proveniența inscripțiilor grecești și latine păstrate în muzeele din Veneția. În sfârșit, despre unele probleme de metodă, în legătură cu *Prosopographia Ptolemaica*, au referit delegații belgieni W. Peremans și E. Van't Dack.

Interesul și utilitatea acestui tablou de ansamblu al studiilor de epigrafie greacă și latină, cîțiva ani după sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și într-un moment cînd de pretutindeni se schițau cu timiditate încercări de reluare a raporturilor rupte de-a lungul anilor de măcel, abia dacă mai trebuie relevate. Trebuie totuși subliniate atmosfera de perfectă colaborare a Congresului, seriozitatea intervențiilor și spiritul de colaborare care a domnit în tot timpul dezbaterilor, încheiate printr-un omagiu adus marelui epigrafist, de curînd dispărut, care a fost Adolf Wilhelm.

D. M. Pippidi

GRIECHISCHE VERS-INSCHRIFTEN,
herausgegeben von Werner PEEK. Bd. I:
Grab-Epigramme, Berlin, Akademie-
Verlag, 1955, XXX+696 p.

Răgazul nu ne îngăduie să închinăm mai mult decît o fugară semnalare monumentală culegerii de inscripții grecești versificate, îngrijită de prof. Werner Peek, din Halle, și editată de Academia de Științe din Berlin. E vorba de o lucrare îndelung pregătită și așteptată cu nerăbdare de toți cîți înțelegeau nevoia nu a unei simple reeditări a antologiei lui Kaibel, *Epigrammata Graeca ex lapidibus collecta*, — de multă vreme insuficientă și de multă vreme epuizată, — ci a unei noi prelucrări a unui material imens, provenind din toate unghiurile lumii grecești și întinzîndu-se în timp

pe mai mult de un mileniu. Munca aceasta de erudiție a luat-o asupra-și editorul de astăzi cu douăzeci și cinci de ani în urmă. În ciuda piedicilor de tot felul iscate de război, ea se apropie de sfîrșit, măcar că însăși tipărirea unui număr de aproximativ 5 000 de epigrame nu-i o treabă ușoară și că vor trebui să mai treacă ani înainte de a avea în mînă întreaga serie a volumelor plănuite.

Cum o spune sub-titulul, primul volum e închinat epigramelor funerare — circa 2 000 de bucăți. Al II-lea volum va fi consacrat dedicațiilor și epigramelor onorifice; al III-lea, unui succint comentariu la vol. I—II; al IV-lea, indicilor și de pe acum numeroaselor *Addenda*.

Criteriul de ordonare a unei mase atît de considerabile de texte nu-i simplu-geografic, ca la Kaibel, nici simplu-cronologic, ceea ce, la o atît de mare diversitate de proveniențe, n-ar fi avut rost. Cu drept cuvînt, editorul a preferat un clasament întemeiat pe conținut și pe modul de exprimare, năzuind să reconstituie astfel istoria unui gen literar față de care grecii din toate timpurile au manifestat un interes deosebit și a cărui evoluție va putea fi astfel urmărită în numeroasele-i ramificații, de la cele mai simple forme de expresie pînă la cele mai rafinate. Firește, înăuntrul fiecărei categorii, ori de cîte ori lucrul e posibil, ordinea e aceea cronologică.

Ca să lămuresc mai bine acest mod de clasament, voi spune că epigramele din primul volum sînt împărțite în două clase inegale: A. epitafe pe morminte ridicate de obște pentru unul sau mai mulți cetățeni de seamă; B. epitafe pe morminte particulare. Acestea din urmă constituie imensa majoritate și ele se subdivid la rîndul lor în numeroase categorii, din care citez *exempli gratia*: epigramele de prezentare a mortului sau a mormîntului (tip: $\mu\gamma\eta\mu\alpha$) ($\sigma\eta\mu\alpha$)- $\tau\acute{o}\delta' \epsilon\sigma\tau\iota\nu$ ($\epsilon\lambda\mu$) $\tau\acute{o}\delta' \delta\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ și alte variante); epigrame oferind relatări asupra împrejurărilor morții sau a condițiilor înmormîntării;